

SEMINARIUM
MIĘDZY PRZESZŁOŚCIĄ
A PRZYSZŁOŚCIĄ.
SZKOLNICTWO LEŚNE

18 WRZEŚNIA 2025

Ośrodek Kultury Leśnej
w Goluchowie

100 LAT
1924-2024

EUROPEJSKIE
DNI
DZIEDZICTWA

HARMONOGRAM

SEMINARIUM | OBORA |

MIĘDZY PRZESZŁOŚCIĄ A PRZYSZŁOŚCIĄ.

SZKOLNICTWO LEŚNE

10:30–10:50 | **Otwarcie seminarium**

Adam Kozyra, dyrektor Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie
prof. UPP dr hab. Jarosław Szaban, przewodniczący Komitetu organizacyjnego

Wystąpienia okolicznościowe

10:50–12:10 | **SESJA „BYLIŚMY DLA PRZYSZŁOŚCI”**

Szkolnictwo leśne w Polsce – historia i współczesność
prof. dr hab. Andrzej Grzywacz, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Skarby Margonina – zachować dla potomnych
Adam Kozyra, dyrektor Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie

Edukacja leśna w Mojej Woli. Historia bez szczęśliwego zakończenia
prof. UPP dr hab. Jarosław Szaban, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Być jak sosna polska... Średnia Szkoła Leśna przy Wydziale Leśnym
Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Warszawie (1916–1923)
Anna Kulbacka, autorka książek poświęconych szkolnictwu leśnemu

13:00–14:00 | **SESJA „JESTEŚMY DLA PRZYSZŁOŚCI”**

Edukacja leśna w pałacowych wnętrzach milickiej rezydencji Maltzanów
Justyna Żarczyńska, dyrektor Technikum Leśnego w Miliczu im. prof. Władysława Jedlińskiego

Puszcza, zamek, szkoła. Różnorodność, która łączy
Albert Tabaka, dyrektor Zespołu Szkół Leśnych im. inż. Jana Kloski w Goraju

Tradycja w połączeniu z nowoczesnością i modernizacją kształcenia leśnego
dr Piotr Marciniak, dyrektor Technikum Leśnego im. Adama Loreta w Tucholi

14:00–14:30 | **Podsumowanie i zakończenie seminarium**

16:00 | Zwiedzanie wystawy „Ciągnie Wilkonia do lasu.

Rzeźby i ilustracje Józefa Wilkonia w Gołuchowie”

| OFICYNA |

17:00 | Projekcja filmu „Zwierzęta Józefa Wilkonia”

| OBORA |

SZKOLNICTWO LEŚNE W POLSCE – HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

ANDRZEJ GRZYWACZ | Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Około 250 lat temu, w Polsce przedrozbiorowej, zaczęto tworzyć zasady funkcjonowania gospodarstw leśnych, czyli przejście od plądrowniczego do uporządkowanego, planowego pozyskiwania drewna. Wymagało to wprowadzenia na terenach lasów ładu przestrzennego i czasowego, przygotowania uproszczonych planów urządzania lasu, zatrudnienia fachowych leśników w lasach państwowych i w dużej własności prywatnej, nie wystarczało już przyuczenie do pełnienia obowiązków służbowych. Komisja Edukacji Narodowej (1773) zalecała wprowadzenie przedmiotu „leśnictwo” do szkolnictwa średniego i wyższego.

W prezentacji scharakteryzowano ośrodki, gdzie zaczęto nauczanie leśnictwa na poziomie wyższym: w Warszawie, Puławach, Lwowie, Poznaniu i Krakowie oraz ukazano rozwój i przemiany organizacyjne tych uczelni do czasów współczesnych. Zaprezentowano uczelnie gdzie obecnie prowadzi się studia na kierunku leśnictwo (i podobnych) we wszystkich 9 ośrodkach. Wymieniono szkoły leśne funkcjonujące w różnych okresach oraz w różnych formach i poziomach nauczania do czasu uzyskania przez Polskę niepodległości – na terenie poszczególnych 3 zaborów. Opisano funkcjonowanie w okresie międzywojennym średnich szkół leśnych (Warszawa, Łomża, Białokrynica, Czernichów, Żyrowice) oraz państwowych szkół dla leśniczych (Margonin, Zagórz, Bolewice, Białowieża, Cieszyn) i różnego typu kursów dla gajowych i straży leśnej. Scharakteryzowano obecnie działające średnie szkoły leśne prowadzone przez Ministra Klimatu i Środowiska (11), prowadzone przez starostwa powiatowe (12) i leśne szkoły niepubliczne (2). Omówiono dotychczasowe ważniejsze opracowania dotyczące współczesnych problemów szkolnictwa wyższego i potrzeb przeobrażeń studiów leśnych, a także zagadnienia do dyskusji nad przyszłością kształcenia w leśnym szkolnictwie średnim.

SKARBY MARGONINA – ZACHOWAĆ DLA POTOMNYCH

ADAM KOZYRA | Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

Zbiory Muzeum Leśnictwa Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie oraz zabytkowe obiekty architektoniczne to unikatowe leśne dziedzictwo. Dbamy o to, by ocalić od zapomnienia cenne przedmioty czy wartościowe dokumenty, będące świadkami minionych dziejów oraz stanowiące lekcję historii dla przyszłych pokoleń.

Niezwykłe eksponaty znajdujące się w zbiorach Muzeum Leśnictwa to m.in. skarby margonińskie, czyli rekwizyty należące niegdyś do pierwszej w odrodzonej Polsce Państwowej Szkoły dla Leśniczych. Placówka funkcjonowała od 1921 roku do wybuchu II wojny światowej.

W Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie można oglądać m.in. sztandar szkoły, dokumenty, listy, fotografie, notatki, nekrologi, czasopisma, wycinki z gazet, opracowania biograficzne. To prawdziwe perły pozwalające na zachowanie pamięci o dyrekcji szkoły, nauczycielach oraz uczniach.

Margonińska Wieś to miejsce, które w szczególnie sposób zapisało się w historii szkolnictwa leśnego. Dziś z trudnością możemy odnaleźć je na mapie Polski. W neogotyckim pałacu zdobywali doświadczenie młodzi mężczyźni, których losy często gmatwał burzliwy XX wiek. „Margonińscy” – bo tak o sobie mówili – zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej, znani byli ze znakomitego przygotowania do pracy w lesie oraz wielkiej pasji, jaka towarzyszyła im w wypełnianiu obowiązku leśnika polskiego. Państwową Szkołę dla Leśniczych w Margoninie ukończyło 1141 mężczyzn.

Po zakończeniu II wojny światowej szkoła kilkanaście razy zmieniała nazwę oraz profil kształcenia, wynikający z potrzeb kadrowych administracji lasów państwowych. Funkcjonowało tu zatem Państwowe Gimnazjum i Liceum Leśne, Zasadnicza Szkoła Leśna dla Dorosłych, kursy doszkalające i wiele innych. Absolwenci opuszczali to piękne miejsce z poczuciem spełnienia się w roli uczniów, ale również z wielką nadzieją patrząc w przyszłość i zarysowu-

jące się na horyzoncie dorosłe życie. Ci z nich, którzy przeżyli koszmar wojny, na czas nauki znaleźli ukojenie i poczucie chwilowej stabilizacji.

Pamiętki po szkole w Margoninie to nie tylko przedmioty. To ludzie i choć nie ma ich już z nami, to zachowały się wspaniałe opisy ich dokonań, zdjęcia, wspomnienia. Ocalałe szkolne tableau z setkami fotografii uczniów i pedagogów są dziś niema pamiętką po kilkudziesięciu latach niższego szkolnictwa leśnego w Margońskiej Wsi.

Na jednym ze zdjęć, przedstawiającym grupę uczniów Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w latach 30. XX wieku, znajdziemy podpis „Kochajmy się bracia mili...”. Być może został on zaczerpnięty z pieśni anonimowego autora, która ukazała się drukiem w zbiorze „Pieśni narodowe” wydanym we Lwowie w 1916 roku. Jej ponadczasowa treść wydaje się być receptą na życie również w dzisiejszych czasach.

Szkoła w Margoninie zawsze będzie istniała, dzięki cennym zbiorom, naszej pamięci i ludziom, którym zależy na zachowaniu dziedzictwa leśnego szkolnictwa dla potomnych.

EDUKACJA LEŚNA W MOJEJ WOLI. HISTORIA BEZ SZCZĘŚLIWEGO ZAKOŃCZENIA

JAROSŁAW SZABAN | Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

MATEUSZ ZAPART | Nadleśnictwo Syców

Pałac myśliwski w Mojej Woli to wyjątkowo cenny obiekt, który od początku swego istnienia związany był z leśnictwem i łowiectwem. Znany jest przede wszystkim z tego, że posiada zewnętrzne ściany pokryte korą dębu korkowego. Prawdopodobnie jest to jedyny w Europie zabytkowy pałac mający taką elewację. Wybudowany w latach 1854–1855 według projektu architekta Carla Wolfa, pełnił do 1945 roku funkcję rezydencji rodzin: von Braunschweig i von Diergardt. Po 1945 roku mieścił się w nim ośrodek szkoleniowy Lasów Państwowych oraz średnia szkoła leśna. Po 1992 roku obiekt nie był już użytkowany i stopniowo postępowała jego degradacja i proces niszczenia.

Autorzy poprzez analizę źródeł archiwalnych starali się znaleźć wszelkie informacje dotyczące zabytku oraz życia jego właścicieli i mieszkańców. Na podstawie zdobytych materiałów opisano genezę powstania nazwy, architekturę, historię i otoczenie pałacu. Przedstawiono także koncepcje zagospodarowania oraz opisano potencjał jakim obdarzony jest obiekt wraz z przylegającym do niego terenem. W toku pracy ustalono, że zachowało się wiele informacji na temat powstania i rozbudowy pałacu, a także życia jego mieszkańców. Należy pamiętać, że obiekt miał duże znaczenie dla kształcenia kadr na potrzeby odradzającego się po drugiej wojnie światowej leśnictwa. Zgromadzone przez autorów informacje oraz ryciny mogą być przydatne przy odtwarzaniu wyglądu oraz wystroju pałacu.

Choć niestety do dziś budynek nie został odrestaurowany, nadal istnieje szansa by odzyskał dawną świetność. Pilnego zagospodarowania wymaga również przypałacowy park, który został uznany za pomnik przyrody. Największym marzeniem autorów niniejszego opracowania jest to, aby pałac w Mojej Woli odzyskał dawną świetność.

BYĆ JAK SOSNA POLSKA... ŚREDNIA SZKOŁA LEŚNA PRZY WYDZIALE LEŚNYM CENTRALNEGO TOWARZYSTWA ROLNICZEGO W WARSZAWIE (1916–1923)

ANNA KULBACKA | Stowarzyszenie Rozwoju Zespołu Szkół Leśnych w Białowieży

W 1916 roku dzięki zaangażowaniu hr. Zygmunta Broel-Platera powstała w Warszawie Średnia Szkoła Leśna przy Wydziale Leśnym Centralnego Towarzystwa Rolniczego. Była jedyną placówką szkolnictwa leśnego na terenie ówczesnego Królestwa Polskiego. Mieściła się w Kamienicy Johna przy ul. Krakowskie Przedmieście 89 (1916–1918), a następnie w Kamienicy Naimskiego przy Placu Trzech Krzyży 8 (1918–1923). Dyrektorami szkoły byli kolejno: Jan Kloska (1916–1921), Józef Rosiński (1921) i Eugeniusz Strojnowski (1921–1923). Kadre pedagogiczną

stanowili m.in. wykładowcy Wyższych Kursów Leśnych i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, autorzy podręczników przygotowanych na potrzeby kształcenia młodzieży.

Wymagania wobec kandydatów do szkoły to ukończone przynajmniej 4 klasy gimnazjum i zdane egzaminy wstępne. Szkoła nie zapewniała internatu. Koszt nauki wynosił rocznie 100 rubli, a następnie 300 marek. Budżet szkoły wspierały także dobrowolne wpłaty leśników i właścicieli lasów. Kurs nauki był dwuletni dla pierwszego naboru uczniów (absolwenci z roku 1918) i trzyletni dla następnych roczników (absolwenci 1920–1923). Kurs trzyletni obejmował naukę 28 przedmiotów. Uczniowie równoległe z nabywaniem wiadomości teoretycznych poznawali prace związane z ich przyszłym zawodem. Zajęcia praktyczne odbywały się w podwarszawskich lasach dóbr Wilanów należących do hr. Ksawerego Branickiego. Młodzież odbywała także dwumiesięczne praktyki wakacyjne.

Podczas wojny polsko-bolszewickiej 1919–1920 roku Szkoła zawiesiła zajęcia ze względu na udział młodzieży w walkach zbrojnych. Dziesięciu uczniów i absolwentów poległo w walkach lub zmarło z odniesionych ran. W czerwcu 1921 roku odbyła się uroczystość poświęcenia im tablicy pamiątkowej. Średnią Szkołę Leśną ukończyło łącznie około 160 uczniów. Absolwenci otrzymywali świadectwa bogato zdobione rysunkami nawiązującymi do zawodu leśnika.

Dzięki Stowarzyszeniu założonemu w 1930 roku, wychowankowie szkoły utrzymywali kontakty, pomagali sobie materialnie, wspierali w znalezieniu pracy i rozwoju naukowym. Członkowie Stowarzyszenia zadbali o wmurowanie tablicy poświęconej kolegom, którzy zginęli w wojnie z bolszewikami, w ścianę kościoła św. Anny przy ul. Krakowskie Przedmieście w Warszawie. Odnalezione w 2013 roku fragmenty tablicy poddane zostały konserwacji i znajdują się obecnie w Muzeum Leśnictwa Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie.

EDUKACJA LEŚNA W PAŁACOWYCH WNĘTRZACH MILICKIEJ REZYDENCJI MALTZANÓW

JUSTYNA ŻARCZYŃSKA | Zespół Szkół Leśnych w Miliczu im. Władysława Jedlińskiego

Region Dolnego Śląska to teren mogący poszczycić się dużą liczbą rezydencji pałacowych, które w obecnych czasach są różnie wykorzystane. Jednym z takich okazałych miejsc jest pałac rodu von Maltzan znajdujący się w Miliczu. Kilkanaście lat po wojnie zdecydowano o utworzeniu w tych obiektach szkoły leśnej. I tak od 1963 roku zdobywają tu pierwsze szlify w zawodzie przyszli leśnicy. Budynki szkoły nie należą do typowych, bo są to zabytkowe obiekty pałacowe z XVIII wieku zamieszkałe w przeszłości przez właścicieli dóbr milickich.

Okazały architektonicznie gmach oraz okalający go prawie 50-hektarowy park w stylu angielskim są świadectwem przeszłości i kulturowego dziedzictwa regionu. Pałac, obok swojej wartości historycznej i artystycznej, pełni istotną rolę w procesie edukacji, nie tylko zawodowej. To tutaj historia przeplata się z nowoczesnością, a młodzi adeptci leśnictwa mogą bezpośrednio doświadczać relacji między człowiekiem, architekturą, a naturą.

Cały teren rezydencji stanowi ogromną przestrzeń dydaktyczną. Bogactwo fauny i flory parku, sprzyja prowadzeniu edukacji przyrodniczej, leśnej, ekologicznej w rzeczywistych warunkach środowiskowych na najwyższym poziomie, a wnętrza pałacowe pozwalają na codzienne obcowanie z architekturą i sztuką. Wnętrza, które niegdyś gościły arystokrację, dziś wychowują przyszłych opiekunów i gospodarzy polskich lasów. Czy kształcenie leśników w takim miejscu nadaje procesowi dydaktycznemu nowy, inny wymiar? Jak na przestrzeni lat wyglądała edukacja? Jaki jest wpływ tych pięknych, dostojnych wnętrz na proces kształcenia? Jak odbierają to uczniowie? Na te i podobne pytania odpowiadam w swoim referacie o nietypowym milickim kampusie leśnym w sercu Doliny Baryczy. To niezwykła historia nie tylko miejsca, ale i ludzi, którzy je tworzą, pielęgnując z niezwykłym zaangażowaniem.

PUSZCZA, ZAMEK, SZKOŁA. RÓŻNORODNOŚĆ, KTÓRA ŁĄCZY

ALBERT TABAKA | Zespół Szkół Leśnych im inż. Jana Kloski w Goraju

Po pokonaniu krętej drogi, wijącej się pod górę urokliwym wąwozem, oczom gości ukazuje się delikatna bryła Zamku. Obiekt ten zachwyca swoją lekkością i pięknie komponuje się z zielenią pomnikowych buków i dębów. Niezależnie od pory roku gorajski obraz zachwyca. Zima odsłania niezwykle, jak na wielkopolskie warunki ukształtowanie terenu. Wiosną pagórki pokrywają się bielą łanowo kwitnących zawilców. Latem można wędrować pod baldachimem koron starych drzew, a jesienią żółte i złote liście wesoło szeleszczą pod stopami. Rzeczywiście, taki widok może zaskoczyć, bo przecież Goraj położony jest na skraju ogromnego przyrodniczego cudu, rozpościerającego się pomiędzy Wartą i Notecią, który nazwany został Puszcza Notecką, w którym niepodzielnie króluje sosna.

Goraj i morena czarnkowska to przykłady niewielkich fragmentów bogatych siedlisk zlokalizowanych zwykle wzdłuż rzek. W środkowej części Puszczy dominują ubogie bory sosnowe, które rosną w bardzo trudnych warunkach glebowych i wilgotnościowych i są narażone na wiele zagrożeń. Mimo to tętnią one życiem i są domem dla wielu niezwyklej gatunków roślin i zwierząt, zdolnych występować w tak skrajnych warunkach.

Kraina ta jest także wymagająca dla ludzi. Osady na terenie Puszczy nigdy nie były liczne i również rozwijały się głównie wzdłuż rzek. Osadnikami byli Polacy, ale również i przedstawiciele innych nacji – głównie Holendrów i Niemców z Brandenburgii, którzy od XVII wieku osuszali bagna, karczowali lasy i przekształcali je w pola uprawne. Takie warunki sprawiły, że od zawsze sytuacja etniczna i kulturowa była bardzo urozmaicona i uznawana za coś normalnego. Obok katolickiej ludności polskiej funkcjonowała społeczność niemiecka, w zdecydowanej większości wyznania ewangelickiego. W miastach poważny odsetek stanowili mieszczenie żydowscy. Należy też pamiętać, że ziemie nadnoteckie zostały oderwane od Rzeczypospolitej już w wyniku pierwszego rozbioru Polski, a wróciły po pierwszej

wojnie światowej, w 1920 roku, po powstaniu wielkopolskim, na mocy traktatu wersalskiego.

Ustanowienie granicy państwowej na rzece Noteć miało wpływ na życie społeczności nadnoteckich wsi i miast, jednak dalej były to społeczności wielonarodowe i wielokulturowe. Natomiast poważne zmiany nastąpiły w wyniku drugiej wojny światowej. Właściciele Goraja, będąc Niemcami, uciekli w 1945 roku przed zbliżającym się frontem. Decyzją ówczesnych władz zamek w Goraju przekazany został oświacie leśnej. Już w 1945 roku rozpoczęto prowadzenie kursów dla leśniczych. Od tego właśnie roku rozpoczyna się piękna, trwająca już 80 lat historia szkoły leśnej w Goraju, jedynej publicznej średniej szkoły leśnej w Wielkopolsce. Kształceniu zawodowemu młodzieży sprzyja zróżnicowanie przyrodnicze regionu, a jakość tego kształcenia jest gwarantowana ścisłą współpracą szkoły z jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych. W działalności wychowawczej szkoła kultywuje tradycje leśne i łowieckie. Czerpie przy tym z bogatej historii gorajskich Hochbergów oraz dorobku kulturowego społeczeństw ziem nadnoteckich.

TRADYCJA W POŁĄCZENIU Z NOWOCZESNOŚCIĄ I MODERNIZACJĄ KSZTAŁCENIA LEŚNEGO

PIOTR MARCINIAK | Technikum Leśne im. Adama Loreta w Tucholi

Polskie leśnictwo, jako jeden z elementów gospodarki naszego kraju, stwarza wiele możliwości dla rozwoju szkolnictwa leśnego (zwłaszcza średniego) powiązanego instytucjonalnie z Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe. Ta instytucja, jako jedna z nielicznych struktur gospodarki w całości państwowych, realizuje trzy podstawowe funkcje: ekologiczne, społeczne i produkcyjne. Powoduje to możliwość kształcenia młodego adepta sztuki leśnej w szkołach prowadzonych przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska w formie wielokierunkowej. Przyszły absolwent technikum leśnego powinien

posiadać pełne przygotowanie ogólnokształcące i zawodowe, pozwalające na wybór dalszej kariery zawodowej. Kształcenie praktyczne (leśne) powinno być komplementarne o jak najszerszym spektrum możliwości późniejszego zatrudnienia zarówno w jednostkach Lasów Państwowych, jak i w branży około leśnej np. zakładach usług leśnych, parkach narodowych, parkach krajobrazowych, biurach zarządzania lasu, jednostkach samorządu terytorialnego zajmujących się sprawami gospodarki leśnej, Polskim Związku Łowieckim, zakładach drzewnych itp.

Wydłużony czas kształcenia w „nowym” technikum pozwala na wkomponowanie do systemu kształcenia leśnego poza treściami wynikającymi z podstawy programowej dodatkowych kompetencji uzyskanych w drodze szkoleń, kursów itp., które umożliwią podjęcie pracy w branżach związanych z leśnictwem. Dodatkowe kompetencje uatrakcyjniają kształcenie w szkołach leśnych przy jednoczesnym ukierunkowaniu uczniów co do przeszłej kariery zawodowej. Oczywiście dodatkowe kwalifikacje powinny być realizowane w formie dobrowolności przy wykorzystaniu potencjału i możliwości (w tym geograficznych) poszczególnych szkół prowadzonych przez Ministra Klimatu i Środowiska.

Alternatywą dla leśnej edukacji formalnej stał się projekt Branżowego Centrum Umiejętności (BCU) w dziedzinie zawodowej leśnictwo w Tucholi. Projekt BCU za główny cel stawia sobie edukację nieformalną opartą na szkoleniach i kursach. BCU w najbliższych latach stanie się miejscem, konsolidującym i scalającym edukację z nauką i rynkiem pracy. BCU będzie ewoluowało i dopasowywało się do oczekiwań społecznych, środowiska gospodarczego i ochroniarskiego.

KOMITET ORGANIZACYJNY SEMINARIUM

prof. UPP dr hab. Jarosław Szaban
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

prof. URK dr Magdalena Frączek
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Jerzy Fijas

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych w Warszawie

Adam Kozyra

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

Anna Kulbacka

Stowarzyszenie Rozwoju Zespołu Szkół Leśnych w Białowieży

Alicja Antonowicz

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

PATRONAT HONOROWY

Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
HABEK WOŹNIAK

Dyrekcja Generalna
Lasów Państwowych

PARTNERZY WYDARZENIA

WIELKOPOLSKI
KURATOR
OSWIATY

